

AGJENCIA PËR MBROJTJEN E TË DREJTËS PËR QASJE TË LIRË NË
INFORMACIONE ME KARAKTER PUBLIK

INSTITUCIONE TRANSPARENTE, QYTETARË TË INFORMUAR (UDHËZUES PËR TRANSPARENÇË PROAKTIVE)

Shkup, mars 2023

PËRMBAJTJA:

HYRJE.....	2
ÇKA ËSHTË TRANSPARENCË PROAKTIVE?.....	4
PSE ËSHTË E RËNDËSISHME TRANSPARENCA PROAKTIVE?.....	5
ÇFARË DOBIE KEMI NGA TRANSPARENCA PROAKTIVE?.....	5
KUSH THOTË SE INSTITUCIONET DUHET TË JENË TRANSPARENTE.....	6
STANDARDE PËR TRANSPARENCË PROAKTIVE.....	6
A KENI DËGJUAR PËR NISMËN PËR PARTNERITET PËR QEVERISJE TË HAPUR?.....	11

Autor: Oliver Serafimovski

Përktheu: M-r Valon Mustafa

HYRJE

Kur poseduesit e informacioneve me karakter publik janë të hapur për publikun, qytetarët pa problem kuptojnë se çfarë dhe si funksionojnë organet e qeverisjes shtetërore, entet dhe institucionet e tjera. Kjo u mundëson atyre të marrin pjesë në mënyrë të barabartë në jetën publike dhe të kontrollojnë vazhdimisht punën e autoriteteve.

Publikimi proaktiv i informacioneve me karakter publik është një detyrim ligjor i të gjithë poseduesve të informacioneve me karakter publik, të vetëiniciuar dhe vazhdimisht në faqet e tyre të internetit për të publikuar informacione për punën dhe veprimet e tyre, për vendimmarrje, financa dhe për shërbimet që ato ua ofrojnë qytetarëve.

Synimi i përmbushjes së detyrimit për publikimin në mënyrë proaktive të informacioneve reflektohet në mundësinë që qytetarët / kërkuesit e informacioneve të ushtrojnë të drejtën e tyre të garantuar me kushtetutë për qasje në informacione, duke u ofruar shërbime poseduesve të informacioneve në mënyrë të thjeshtë dhe të shpejtë. Në të njëjtën kohë, poseduesit e informacioneve marrin legjitimitetin e nevojshëm, sepse demonstrojnë përgjegjësi në punën e tyre, dhe kështu rikthejnë besimin e qytetarëve në institucionet.

E drejta e publikut për të ditur është pjesë e korpusit të të drejtave themelore të njeriut në botën moderne. Kjo e drejtë është e paimagjinueshme pa qasje të lirë në informacione, e cila është një nga shtyllat kryesore mbi të cilat bazohen demokracitë moderne. Qasja e lirë në informacione, nga njëra anë, e bën punën e institucioneve transparente dhe të përgjegjshme ndaj qytetarëve, dhe nga ana tjetër, siguron informacion në kohë dhe të plotë për qytetarët, e cila është i nevojshme për pjesëmarrjen e tyre efektive në jetën publike. Si një garantues kryesor i transparencës, e drejta e publikut për të ditur është gjithashtu pengesa më e madhe kundër korrupsionit. Praktikë korruptive dhe abuzimi me burimet publike tregojnë se këto dukuri negative zhvillohen kryesisht në sferën e fshehtësisë, ku informacioni publik është i padisponueshëm dhe kontrolli publik është i pamundur.

E drejta e qasjes së lirë në informacione me karakter publik është pjesë e të drejtës për shprehje të lirë, e përfshirë në nenin 19 të Deklaratës Universale të

të Drejtave të Njeriut, e cila përfshin lirinë për të "kërkuar, marrë dhe transmetuar informacione dhe ide nëpërmjet çdo mediumi dhe pa marrë parasysh kufijtë. Gjithashtu, Konventa e Këshillit të Evropës për qasjen në dokumentet zyrtare e vitit 2009 përcakton se të gjitha dokumentet zyrtare në parim janë publike dhe se ato mund t'i mohohen publikut vetëm nëse vihet në pikëpyetje mbrojtja e të drejtave dhe interesave të tjera legjitime.¹

E drejta për qasje të lirë në informacione në dy mënyra i detyron poseduesit e informacioneve të publikojnë informacione që janë të rëndësishme për publikun. Do të thotë:

- Detyrim proaktiv për poseduesit që të ofrojnë, publikojnë dhe shpërndajnë informacione për aktivitetet, punën, politikën, planet dhe burimet që disponojnë, në mënyrë që qytetarët të dinë se çfarë dhe si funksionojnë organet e qeverisjes shtetërore, entet dhe institucionet e tjera; dhe
- Detyrim reaktiv i poseduesve për t'iu përgjigjur kërkesave për qasje të lirë në informacione për informacionin rreth punës së tyre, por edhe obligim i qytetarëve/informacionkërkuesve për t'u mundësuar kontrollimin e dokumenteve të kërkuara.

Ligji për Qasje të Lirë në Informacione me Karakter Publik rregullon kryesisht mekanizmat me të cilët publiku mund të kërkojë informacione nga poseduesit e informacioneve me karakter publik. Ky ligj konfirmon të drejtën në informacione me karakter publik që poseduesit e informacioneve e kanë dhe udhëhiqen nga parimi i publikimit maksimal të informacioneve me karakter publik.² Parimi i publikimit maksimal vendos një supozim se të gjitha informacionet në dispozicion të poseduesve të informacioneve duhet t'i nënshtrohen parimit të publikimit maksimal, përveç atij informacioni nga neni 6 i Ligjit për QLIK.

Ligji për QLIK siguron publicitet dhe hapje në veprimet e poseduesve të informacioneve dhe u mundëson personave fizikë dhe juridikë të ushtrojnë të drejtën e qasjes së lirë në informacione me karakter publik. Poseduesit e informacioneve për punën e tyre janë të detyruar t'i japin informacione publikut. Sipas ligjit, të gjithë personat juridikë dhe fizikë, si dhe personat e huaj juridikë dhe fizikë, kanë të drejtën për qasje në informacione.

Detyrimi i poseduesve të informacioneve me karakter publik, në radhë të parë si shërbim ndaj qytetarëve, por edhe i bartësve të pushtetit, është ndaj

¹ Konventa e Këshillit të Evropës për Qasjen në Dokumente Publike, Neni 2 dhe 3, Tromso, 18 qershor 2009.

² Toby Mendel, "Liria e Informacioneve: Studim Ligjor Krahasues", f.25, 2008.

kërkuesve që dëshirojnë të kryejnë një inspektim të menjëhershëm të punës së tyre, për t'u mundësuar një gjë të tillë. Publiku mund të monitorojë punën dhe funksionimin e poseduesve të mëposhtëm të informacioneve me karakter publik, në përputhje me Ligjin për QLIK:

- Organet e qeverisjes shtetërore dhe organet e organizatat e tjera, të përcaktuara me ligj;
- Autoritetet komunale, qyteti i Shkupit dhe komunat në qytetin e Shkupit;
- Institucionet dhe shërbimet publike;
- Ndërmarrjet publike
- Personat juridikë dhe fizikë që ushtrojnë kompetenca publike dhe veprimtari me interes publik
- Partitë politike në fushën e të ardhurave dhe shpenzimeve

ÇKA ËSHTË TRANSPARENCË PROAKTIVE?

Transparenca (lat. *Transparens* – transparente, *trans* “përmes” dhe *parere* “për të treguar”) e poseduesve të informacioneve me karakter publik është parim i publikimit në punën e tyre. Nëse informacionin që ata përgatisin dhe disponojnë, institucionet i vënë në dispozicion të publikut për inspektim dhe kur nuk paraqitet asnjë kërkesë, institucionet e tilla ne i quajmë **proaktive transparente**.

Ligji i parë për qasje të lirë në informacione me karakter publik u miratua nga ana e Suedisë në 1766. Me zhvillimin e teknologjisë së informacionit në shekullin XXI, qytetarët besojnë se institucionet në mënyrë të pavarur, pa i prituri kërkesat e tyre, do të publikojnë informacionin që posedojnë në ueb faqet e tyre.

PSE ËSHTË E RËNDËSISHME TRANSPARENCA PROAKTIVE?

Transparenca proaktive e institucioneve është e rëndësishme sepse:

- Institucionet shpenzojnë para për qytetarët, të cilët kanë të drejtë të kontrollojnë punën e tyre
- Puna e institucioneve, me ligj, është publike
- Rrit përgjegjësinë e institucioneve dhe besimin në punën e tyre
- Zvogëlohet hapësira për korrupsion dhe abuzim me pushtetin publik
- Ai u mundëson qytetarëve të marrin pjesë në marrjen e vendimeve më cilësore në interes të tyre.

Kur, për shembull, buxheti i vetëqeverisjes lokale është në dispozicion të publikut, banorët e saj mund të mësojnë nëse në komunën e tyre do të ndërtohen rrugë të reja, objekte publike apo do të ndahen bursa arsimore.

ÇFARË DOBIE KEMI NGA TRANSPARENCA PROAKTIVE?

Kur institucionet janë në mënyrë proaktive transparente, më pak burime shpenzohen për trajtimin e kërkesave për qasje të lirë në informacione me karakter publik. Qytetarët u besojnë institucioneve të tilla, sepse nuk u fshehin asgjë.

Falë të dhënave të disponueshme dhe të hapura nga institucionet, p.sh., komuniteti i biznesit merr informacionin që i nevojitet për investime (numri i përdoruesve të internetit, sasia e importit të materialeve të caktuara, plane urbanistike të përgjithshme dhe të detajuara...), dhe qytetarët shumë shërbime moderne (monitorimi elektronik i çështjeve gjyqësore, aplikimet për oraret e transportit publik, disponueshmëria e takimeve mjekësore...).

KUSH THOTË SE INSTITUCIONET DUHET TË JENË TRANSPARENTE?

- Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut
- Parimet evropiane për një administratë të mirë publike
- Direktiva e ripërdorimit të të dhënave 2019/1024/(BE)
- Kushtetuta e Republikës së Maqedonisë së Veriut (neni 16)
- Rregulloret (Ligji për Qasje të Lirë në InformacionE ME Karakter Publik, Ligji për Prokurimin Publik...)
- Strategjia për transparencë të QRMV 2019-2021
- Strategjia dhe Plani i Veprimit për Reformën e Administratës Publike 2018-2022
- Strategjia e të Dhënave të Hapura 2018-2020
- Strategjia Kombëtare për Luftimin e Korrupsionit dhe Konfliktit të Interesit të RMV 2020-2024
- Nisma e Partneritetit për Qeverisje të Hapur (OGP).

Institucionet duhet të kultivojnë çiltërsi në punën e tyre dhe të tregojnë vazhdimisht se transparenca proaktive është zgjidhja më e mirë, sepse publiku do të gjejë gjithmonë një mënyrë për të zbuluar se çfarë i intereson.

STANDARDE PËR TRANSPARENÇË PROAKTIVE

Standardi bazë për transparencën proaktive të institucioneve duhet të jetë neni 10 i Ligjit për QLIKIP, i cili rendit informacionin e nevojshëm që institucionet duhet të publikojnë në ueb faqet e tyre. Informacioni duhet të jetë në kohë, i saktë, i përditësuar rregullisht, por edhe në format të hapur/të dhëna të hapura në përputhje me Ligjin për përdorimin e të dhënave nga sektori publik.

Me publikimin proaktiv të informacioneve me karakter publik, vendoset qartë detyrimi ligjor për poseduesit jo vetëm që t'u përgjigjen kërkesave të parashtruara në lidhje me Ligjin për QLIKIP, por edhe të publikojnë informacione me karakter publik në faqet e tyre të internetit si dhe ato që nuk janë kërkuar. Publikimi proaktiv i informacioneve me karakter publik është një pjesë integrale e të drejtës për qasje në informacione, duke siguruar që informacioni kryesor të jetë i disponueshëm në kohën e duhur. Siç thuhet nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut, e cila e njih atë si një të drejtë themelore të njeriut, “informacioni është kalimtar dhe çdo vonesë në publikimin e tij, qoftë edhe për

një periudhë të shkurtër kohe, mund të zvogëlojë vlerën dhe interesin e tij të përgjithshëm”.³

Një përparësi e madhe e publikimit në mënyrë proaktive të informacioneve me karakter publik, veçanërisht kur bëhet menjëherë, është se e bën më të vështirë për poseduesit e informacionit të mohojnë ekzistencën e informacionit ose ta manipulojnë atë.⁴ Kjo do të thotë se të gjithë qytetarëve/kërkuesve të informacioneve me karakter publik u kurset kohë, para dhe mund. Parimi i barazisë mundëson realizimin e kësaj të drejte, përmbushjen e detyrimeve, si dhe pjesëmarrjen në proceset politike, sociale dhe ekonomike, të gjitha me synimin për të forcuar besimin tek institucionet. Proaktiviteti i ulët i publikimit të informacionit e bën të pamundur për publikun monitorimin dhe kontrollin e punës së poseduesve të informacioneve.

Gjithashtu, duke publikuar sa më shumë informacione me karakter publik në faqet e internetit të poseduesve të informacioneve, rezulton në uljen e numrit të kërkesave për qasje në informacione, gjë që lehtëson punën e poseduesve të informacioneve, d.m.th. zvogëlon nevojën për shtesë administrative. angazhimi i personit zyrtar për ndërmjetësim me informacione me karakter publik lidhur me procedurën e kërkesave për qasje në informacione. Në rast të paraqitjes së një kërkesë për qasje në informacione në lidhje me informacionin e publikuar tashmë, poseduesit e informacioneve do ta informojnë kërkuesit se informacioni i kërkuar është publikuar në faqen e internetit dhe do ta drejtojnë atë në lidhjen e informacionit të kërkuar.

Informacioni që duhet të publikohet në mënyrë proaktive sipas nenit 10 të Ligjit për QLIK:

- të dhënat nga kompetencat e tij që ai kryen, d.m.th janë të përcaktuara me ligj,
- të dhënat bazë për kontakt me poseduesin e informacioneve, përkatësisht: emri, adresa, numri i telefonit, numri i faksit, adresa e postës elektronike dhe adresa e faqes në internet,
- të dhënat e personit zyrtar ose të personit përgjegjës tek poseduesi i informacionit (biografia, të dhënat e kontaktit dhe të tjera), - të dhënat bazë për kontakt me personin zyrtar për ndërmjetësim me informacione, përkatësisht: emri dhe mbiemri, adresa e postës elektronike dhe numri i telefonit,

³ Transparenca Proaktive: E ardhmja e të Drejtës për Informim?, Helen Darbyshire, f.25, 2011

⁴ Transparenca proaktive..., fq.11

- të dhënat bazë për kontakt me një person të autorizuar për raportim të brendshëm të mbrojtur, përkatësisht: emrin dhe mbiemrin, adresën e postës elektronike dhe numrin e telefonit,
- lista e personave të punësuar nga poseduesi i informacionit me pozitë, email zyrtar dhe telefon zyrtar,
- ligjet që i referohen kompetencës së poseduesit të informacionit, lidhur me regjistrin e rregulloreve të botuar në gazetën zyrtare,
- rregulloret që poseduesi i informacionit miraton në kompetencën e tij në formën e një akti nënligjor: rregullat (rregullat për organizimin e brendshëm, rregullat për sistemimin e vendeve të punës, rregullat për raportimin e brendshëm të mbrojtur dhe të tjera), dekretet, urdhrat, udhëzimet, planet, programet, vendimet dhe llojet e tjera të akteve për zbatimin e ligjeve dhe rregulloreve të tjera, kur ato janë të autorizuar me ligj,
- organogram për organizimin e brendshëm,
- planet strategjike dhe strategjitë për punën e poseduesve të informacionit,
- planet dhe programet vjetore të punës,
- Buxheti vjetor dhe llogaria përfundimtare,
- planet vjetore financiare sipas tremujorëve dhe programet për zbatimin e buxhetit,
- raporti i auditimit,
- llojet e shërbimeve të ofruara nga poseduesit e informacionit (informacionet mbi disponueshmërinë fizike për realizimin e shërbimeve dhe informacionet mbi shërbimet elektronike, të dhënat mbi bazën ligjore, emri i shërbimeve, dokumentet dhe të dhënat e kërkuara për realizimin e secilit shërbim, mekanizmat për mbrojtje ligjore dhe të dhëna të tjera relevante),
- listat tarifore për tarifën për lëshimin e dokumenteve reale,
- mënyra e paraqitjes së një kërkesë për qasje në informacione me karakter publik (mënyra e paraqitjes së një kërkesë me gojë dhe me shkrim për qasje në informacione me karakter publik, si dhe një kërkesë e paraqitur në mënyrë elektronike),
- të gjithë dokumentacionin për prokurimet publike, për koncesionet dhe për marrëveshjet e partneritetit publik-privat,
- propozimin e programeve, programeve, pikëpamjeve, opinioneve, studimeve dhe dokumenteve të tjera të ngjashme që i referohen akteve të autoritetit të poseduesit të informacionit, njoftimeve për publikun për gjëra të marra nga faqja e tyre e internetit në përputhje me kompetencat ligjore, buletinet informative; gazetatat zyrtare nëse janë detyrim sipas ligjit dhe të tjera,

- raportet e punës që i dorëzojnë autoriteteve përgjegjëse për zbatimin e kontrollit dhe mbikëqyrjes,
- të dhëna statistikore për punën, si dhe informacione të tjera, akte dhe masa që ndikojnë në jetën dhe punën e qytetarëve dhe që rrjedhin nga kompetenca dhe puna e poseduesit të informacionit dhe
- informacione të tjera që rrjedhin nga kompetenca dhe puna e poseduesit të informacionit.

Një vlerë e shtuar e transparencës proaktive nga ana e poseduesve / personave zyrtarë është publikimi i kërkesave për qasje të lirë në informacionet që ata kanë marrë dhe kanë vepruar brenda afatit ligjor, si dhe vendimet që kanë marrë pas paraqitjes së kërkesës, me të cilat Kërkuesit e ardhshëm do të njihen me informacionin që është në interesin e tyre. Në këtë mënyrë, poseduesit do të zvogëlojnë numrin e kërkesave të paraqitura në bazë të ligjit. Kërkuesi do të drejtohet në lidhjen nga faqja e internetit ku janë zhvendosur kërkesat e pranuar dhe në të njëjtën kohë është vepruar sipas tyre.

Qeveria e Republikës së Maqedonisë së Veriut në seancën e njëqind e njëzet e një ka miratuar Informatat për përmirësimin e transparencës dhe llogaridhënies së institucioneve nga sektori publik përmes publikimit të informatave të detyrueshme në pajtim me Ligjin për qasje të lirë në informacione me karakter publik në faqet e internetit të institucioneve, si dhe publikimin e informacionit më të kërkuar të sistemuar sipas zonave, të gjitha me synimin për një transparencë më të madhe të institucioneve. Për më shumë informacione: https://aspi.mk/wp-content/uploads/2023/02/Упатство_MKD-финално.pdf

Për zbatimin e plotë të Ligjit për QLIKП, personave zyrtarë për ndërmjetësim me informacione me karakter publik rekomandohet që të vizitojnë ueb faqen e Agjencisë www.aspi.mk ku mund të marrin të gjitha materialet e nevojshme në lidhje me Ligjin, si udhëzimet për mënyrën dhe procedura për zbatimin e Ligjit për QLIKП, si dhe udhëzimet për zbatimin e transparencës proaktive që do të kontribuojë për institucionet e hapura, dhe në të njëjtën kohë ata mund të shohin se si duhet të përgatisin listën e informacioneve dhe çfarë duhet të përmbajë ajo, sipas nenit 9 të Ligjit. Gjithashtu, personat zyrtarë duhet të ndjekin trajnimet që Agjencia organizon dhe mirëmban pa pagesë dhe të regjistrohen për to me iniciativën e tyre në adresën elektronike të destinuar për regjistrim për pjesëmarrje në trajnime: obuki@aspi.mk

Në faqen e saj të internetit, në banerin E-LEARNING (<https://aspi.mk/edukativni-materijali-vidua/>) , agjencia ka zhvendosur një trajnim që synon njohjen më të detajuar me përmbajtjen e Ligjit për QLIKП dhe zbatimin e tij adekuat.

Për poseduesit e informacioneve me karakter publik, postimi i informacionit në faqet e internetit do të ndihmojë menaxhimin e brendshëm të informacionit që ata kanë përgatitur dhe kanë në dispozicion. Një mënyrë e tillë e punës do të inkurajojë poseduesit e informacioneve që të përpiqen për ngritjen e nivelit të transparencës dhe rritjen e publikimit të informacioneve me karakter publik.

Lista e poseduesve të informacioneve me karakter publik, e përgatitur dhe e publikuar nga Agjencia, me të gjitha informacionet e nevojshme kontaktuese për poseduesit, gjendet në faqen e internetit të Agjencisë:

<https://aspi.mk/листа-на-иматели-на-информации/>

Informacioni të cilat duhet patjetër të gjendet në faqet e internetit:

- **planet dhe njoftimet**
- **dokumentet financiare (planet financiare, njoftimet) dhe dokumentet që lidhen me prokurimin publik (p.sh. dokumentacioni i tenderit i përcaktuar me ligj)**
- **vendimet dhe aktet e përgjithshme (p.sh. statuti, rregulloret dhe vendimet e ndryshme)**
- **propozimin e programeve, strategjive, opinioneve dhe dokumenteve të tjera që kanë të bëjnë me kompetencën**
- **struktura e organeve dhe kontaktet e tyre**
- **të dhënat për personat zyrtarë për ndërmjetësim me informacione me karakter publik dhe të ngjashme.**

A KENI DËGJUAR PËR NISMËN PËR PARTNERITET PËR QEVERISJE TË HAPUR?

Partneriteti për Qeverisje të Hapur (PQH) është një iniciativë ndërkombëtare vullnetare e nisur nga tetë vende (Brazil, Indonezia, Meksika, Norvegjia, Filipinet, Afrika e Jugut, Britania e Madhe dhe Shtetet e Bashkuara) në 2011.

Menjëherë pas fillimit, Republika e Maqedonisë së Veriut u bë pjesë e kësaj nisme globale në kuadër të së cilës qeveritë dhe organizatat e shoqërisë civile avokojnë për qeveri që janë më të hapura dhe më të përgjegjshme ndaj qytetarëve.

Sot, 78 vende anëtare dhe një numër i madh i organizatave të shoqërisë civile marrin pjesë në iniciativë.

Duke iu bashkuar nismës, Qeveria e RMV-së nënshkroi një Deklaratë me të cilën mori përsipër që së bashku me organizatat e shoqërisë civile dhe qytetarët të përgatisin dhe zbatojnë angazhime specifike për promovimin e transparencës, mbështetjen e pjesëmarrjes qytetare, luftën kundër korrupsionit dhe përdorimin e teknologjive të reja në sektorin publik për të paktën një periudhë dyvjeçare, në administratë dhe jashtë saj për të mbështetur inovacionin etj.

Krahas procesit PQH nga pushteti ekzekutiv, në vendin tonë të njëjtat procese kryhen nga pushteti legjislativ (Parlamenti i Hapur) dhe ai gjyqësor (Gjyqësia e Hapur).

Objektivi kryesor i PQH është të sigurojë angazhime konkrete nga qeveritë për të promovuar transparencën, mbështetjen e pjesëmarrjes së qytetarëve, luftën kundër korrupsionit dhe përdorimin e teknologjive të reja në administratën publike dhe jashtë saj duke mbështetur inovacionin.

Forca lëvizëse e PQH po i jep rëndësi parësore qytetarëve. Kjo është, **„QYTETARËT JANË ATA TË CILËT DUHET T’I KRIJOJNË POLITIKAT DHE SHËRBIMET TË CILAT NDIKOJNË NË JETËN E TYRE”**.